

Karatay Kervansarayı



Kayseri'nin Bünyan ilçesindeki Elbaşı bucağına bağlı Karadayı köyünde bulunan Karatay Kervansarayı, Kayseri-Malatya Karayolu'nun üzerinde ve Kayseri'ye 45 km. uzaklıktadır. Oldukça etkileyici ve abidevi bir görünümüne sahip olan Karatay Kervansarayı, Hicri 638 (Miladi 1240) yılında, ünlü Selçuklu Veziri Celaleddin Karatay tarafından yaptırılmıştır. Kayseri-Sivas karayolu üzerinde ve Kayseri'ye 45 km. uzaklıktaki Sultan Hanı ile büyük benzerlik gösteren Karatay Kervansarayı'nın içinde bir mescid, bir hamam ve türbe yer almaktadır.

Karatay Hanı, klasik Selçuklu kervansarayları planında, bazıları yivli ve düğümlü olan takviye kuleleriyle bir kale gibi görünürken, ihtişamlı ve abidevi bir duruş sergiler. Köşelerde ve 2.50 m. öne fırlayan taçkapının iki yanındaki yivli ve düğümlü payelerle iyice yükseltilmiş olan ana cephe, Selçuklu mimarisindeki abidevi yaratıcılığın doruk noktasıdır. Çok kuvvetli bir ifade ile üsluplaşmış, ağzında yılan taşıyan kanatlı arslan figürlerinden çörtentler, bu etkiyi daha da artırmaktadır.

Karatay Kervansarayı yazlık ve kışlık bölümlerinden oluşmaktadır. Yazlık kısmı avluludur. Kışlık kısmının üzeri tamamen kapalıdır.

Karatay Kervansarayı'na kuzey tarafında iri saç örgülü beden kulelerinin bulunduğu cephesindeki muhteşem kapısından girilir. Taçkapı nişinin her iki yanındaki köşe sütunlarının küp başlıklarına sağda iki arslan, solda iki kuş figürü işlenmiştir. Bunun üstündeki bordur süslemelerinde, rumiler arasında palmet yerine, cepheden bir öküz başı, yuvarlak küçük bir insan başı gibi figürler göze çarpar. Bol motiflerle süslü kapının üzerindeki kitabede şu ibarelere yer verilmiştir:

"Mülk Allah'ındır. Dünya ve ahirette yegane güç ve kuvvet sahibi ve sonsuza kadar baki olan ancak Allah'tır. En büyük Sultan, muazzam şehinşah -Allah gölgesini dünyada devamlı kılın- dünya ve dinin yardımcısı, fatihler babası Keykubat oğlu, Keyhusrev zamanında Emiri'l-Mü'minin görevlisi tarafından H.638 (M.1240) yılında yaptırılmıştır."



Kervansarayın avluya çıkan sivri kemerli yüksek giriş eyvanının çok heybetli bir görünüşü vardır. Sağında kubbeli mescit, solunda da içerisinde birkaç mezar bulunan çapraz tonozlu türbe yer alır. Türbenin bulunduğu eyvanın taç kemerini mukarnas nişin altında eski Türk takvimlerinden alınan hayvan motifleri çevirmektedir. 17 niş içinde kuş, fil, tavşan, sarılmış iki yılan gibi çeşitli figürler sıralanmıştır. Eyvanın avluya bakan kemer cephesinin üstü ve köşe dolguları, zengi sanatının düğümlü geçme motifi simetrik ejder başıyla kaynaşarak gövdeyi doldurmuştur. Selçuklu sanatında ejderlerin çeşitli sembolik anlamlarda kullanıldıkları görülmektedir. Daha çok Orta Asya Şaman gelenekleriyle bağlantılı anlamlar taşıdığı bilinir. Avluya girerken hemen sağda yer alan mescidin kapısı da küçük bir portal şeklinde avluya açılmaktadır. Bunun köşesinden dar bir koridorla, çapraz ve düz tonozlar ve mukarnas

tromplu kubbeleriyle hamama geçilir. Avlunun solunda revak kemerleri sağda oda kapıları görülür.

Karatay Hanında, bolluk, bereket ve korunmayı simgeleyen figürlü simgelerin yoğunlaştığı diğer bir alan da avlu taçkapısıdır. Avlu taçkapısının mukarnaslı kavsarasını kuşatan rumi ve palmet kıvrımlı bitkisel bordürün içine insan ve hayvan figürleri gizlenmiştir. Sol tarafta kuş, sağ tarafta aslan figürlerin işlendiği sütunçe başlıklarının üzerinden başlayan bordürün bitkisel kıvrımları arasına boğa, insan ve aslan başları karşılıklı iki çıplak kadın figürü ve karşılıklı iki aslan figürü gizlenmiştir. Ayrıca kavsaranın hemen altındaki karşılıklı iki küçük panoda insan başlı kuş siren kabartmaları ve aslan başları bulunmaktadır. Karatay hanının avlu taçkapısında ve mukarnaslı kavsaranın hemen altındaki karşılıklı iki panoda hayat ağacını simgeleyen bitkisel örgü zeminin iki yanında sirenler ve üstte de aslan başları görülmektedir. Hayat ağacının yanındaki rozetler de gezegenleri sembolize etmektedir. Avlu taçkapısının hemen üzerinde yer alan Arapça yazılı kitabesinde şu ifadeler yer almaktadır: "O Allah'tır. Mülk, daim ve baki olan Allah'ındır. Büyük sultan, hanların hanı, ümmetlerin efendisi ve hak sahibi, alemdeki sultanların efendisi, dünya ve dinin yücresi, fetih babası Keyhüsrev oğlu Keykubad zamanında yapıldı."

Avlu taçkapısından girilerek bir holden ulaşılan kışlık bölümün üstü ise tamamen kapalıdır. Kışlık kısmı enine yedi sahnıdır. Sahnın üzeri beşik tonoz örtülüdür. Orta sahnin merkezine piramidal külah örtül, dışarıdan kümbete benzeyen bir kubbe yerleştirilmiştir. Karatay Kervansarayına ait 26 metre uzunluğunda deri üzerine yazılı bir ferman 1937 yılında müzeye teslim edilmiştir.



Kervansarayın içinde vakfın şartlarını bozanlar veya yerine getirmeyenler için beddualar vardır: "Her kim vakfımın şartlarından birini değiştirir, hükümsüzlüğe sürüklerse veya yerine getirmeye çekinirse günah onundur. Allah şüphe yok ki görür ve bilir. Vakfa dokunan veya onun şartlarını gerçekleştirmeden alıkoyan kimse; Tanrının, kitapların, meleklerin ve bütün insanların laneti Kıyamete kadar o kimse üzerinde olsun. Allah ona yeter. Her nefis kıyamet gününde farklı cezalara çarptırılacaktır." "Tanrı ve ahirete (Kıyamet günü) inanan Halife, Sultan, Vezir, Seyit, Kadı, M ft , M ntesip ve insanlardan diğer hiçbirine bu vakfı bozmak ve değerini düşürmek helal olmaz. Kim değiştirirse o zalimdir. Tanrı zalimler için ağır ceza ve kötülük h kmedeği günde ona azabın kötüsünü ve ağır acısını tattırsın. Onun orucunu, namazını, zekatını ne haccını, ne ibadetini, ne farzını, ne nafilisini, ne secdesini kabul buyurmasın."